

FITXA DE LA FOSSA COMUNA DE CAPDEPERA.

Municipi: Capdepera.

Indret: La possible fossa està localitzada al municipi de Capdepera, als afores del poble en direcció Son Servera, a poca distància de la carretera i de les cases de la finca situada entre “S’Olivar del Biel Martí i “Sa Ca Blanca”.

Fossa: Una fossa amb 1 persona.

Tipologia: Díficil per la incertesa de saber el lloc exacte i per les intervencions que el terreny ha experimentat al llarg dels anys.

Desapareguts: 1 persona identificada.

Investigació.- Manel Suárez Salvà.

FOSSA COMUNA DE CAPDEPERA

Dades de la persona responsable.

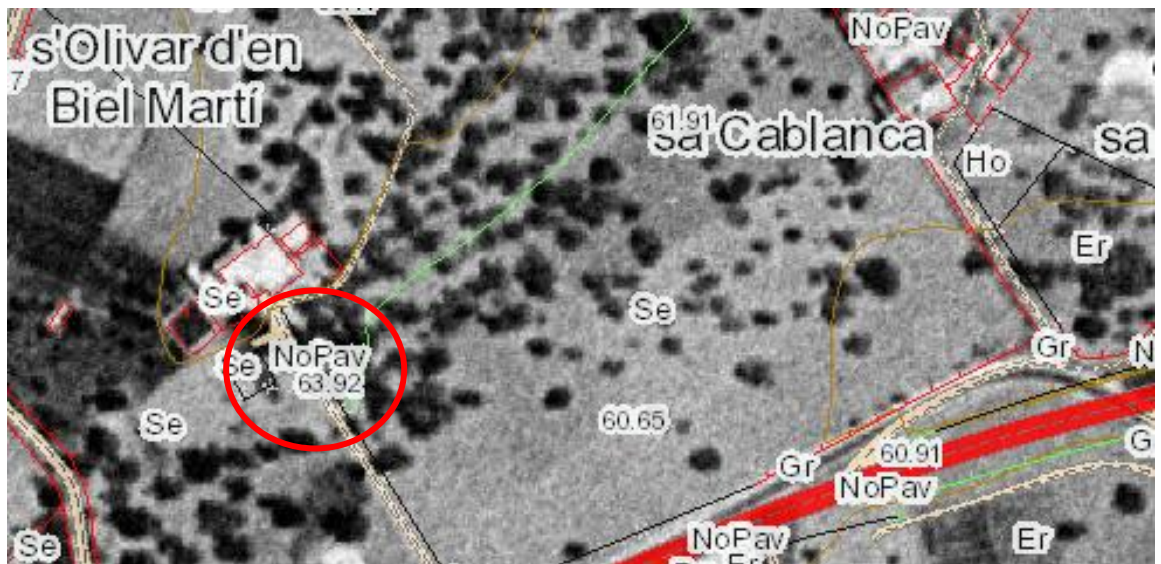
Manel Suárez Salvà.

Desembre de 2011

Dades de la fossa.

Localització:

- Geogràfica.- La possible fossa està localitzada al municipi de Capdepera, als afores del poble en direcció Son Servera, a poca distància de la carretera i de les cases de la finca situada entre "S'Olivar del Biel Martí i "Sa Ca Blanca".

Imatge aèria de 1956. El cercle entorn de les cases marca la ubicació de la fossa.

Imatge actual de les finques i les cases. El cercle ens indica la ubicació de la fossa.

El terreny és propietat de la família Flaquer, *Poca palla*.

La fossa:

Francesc Vaquer Veny va néixer a Artà el 13 de juliol de 1878 i vivia amb al seva dona i els seus filla a Capdepera, a So Na Moiana.

El 19 de juliol, el seu gendre Serafí Nebot, preveient el que podia passar segons les notícies que la família havia rebut, es va amagar. Poques setmanes després, el dia 7 d'agost, el sergent de la Guàrdia Civil, artanenc, Bartomeu Alzina Melis, *Puig*, acompanyat d'un falangista, es va presentar a la casa familiar i va detenir Maria Vaquer, esposa de Serafí, davant dels seus pares i dels seus dos fills petits.

Els falangistes locals i la guàrdia civil, mentrestant, continuaren cercant l'home amagat des del primer dia de l'alçament i, com que no el trobaven ni pogueren saber res d'ell per boca de la seva dona, pocs dies abans del 4 d'agost de 1936, decidiren detenir el seu sogre, Francesc Vaquer. Anaren a cercar-lo a casa seva, però ja no hi era. Aquell mateix dia havia acompanyat la dona i la néta al metge i allà el varen detenir. Se l'emportaren tot d'una a l'Ajuntament, a Ses Voltes i varen començar l'interrogatori. Volien saber on s'havia amagat el gendre. Francesc, bé perquè no ho sabia, bé perquè ho sabia i no estava disposat a denunciar-lo coneixedor del final que li esperava, callava. L'interrogatori es va anar endurint i començaren les pallisses. Altres homes que, durant aquells dies també estaven detinguts, explicaren anys més tard a la seva néta Magdalena que sentien els cops i els gemecs del pobre home, així com els crits dels torturadors, els mateixos que l'havien detingut, reclamant-li que denunciés l'amagatall del gendre.

En un moment donat, decidiren tralladar-lo, segurament per allunyar els seus crits i gemecs de les orelles dels veïns que vivien molt a prop de l'Ajuntament. Així, se l'emportaren a fora vila i continuaren torturant-lo a la recerca d'una delació que mai no va arribar. Els crits i els cops arribarien a ser tan forts que els veïns, allunyats a desenes de metres, els sentiren clarament durant tot el dia i tota la nit. Més endavant, Madò Bet Maria Ferrer Garau va explicar a Margalida, néta de Francesc Vaquer, que els veïnats li havien explicat que sentiren els seus crits i que el maltractaven i li demanaven on era el seu gendre. *"Què has d'anar a demanar si ja no té llengua!"*, va exclamar al sergent Alzina, *Puig*, un dels seus acompanyants. Francesc Vaquer Veny no va superar aquell darrer vespre d'interrogatori i va morir, en aquell mateix indret de fora vila, el dia 4 de setembre de 1936 a conseqüència de les pallisses i tortures rebudes durant varis dies d'interrogatori.³⁰

Mentre, la família el va cercar per tot i no el trobaven enlloc. Tampoc el trobaren a cap cementiri, ni a Capdepera ni a Manacor. Sí que tenien, però, la certesa de la seva mort. El silenci s'havia instal·lat a Capdepera i ni tan sols els seus propis assassins mostraren, en cap moment, la més mínima feblesa que els portés a indicar on era el cos.

Serafí Nebot aconseguí fugir des de Son Servera a Menorca on va passar els tres anys de guerra, Quan l'illa va ser ocupada, el van detenir immediatament i l'empresonaren durant quatre anys. Li concediren la llibertat provisional i va tornar al poble. La seva dona estava també empresonada, i hi estaria durant set anys. Com a conseqüència d'uns incidents ocorreguts a Palma, va saber que anaven a detenir-lo de bell nou i es va tornar amagar durant tres anys més fins que va aconseguir fugir cap a l'Alger, amb un patró d'Andratx.

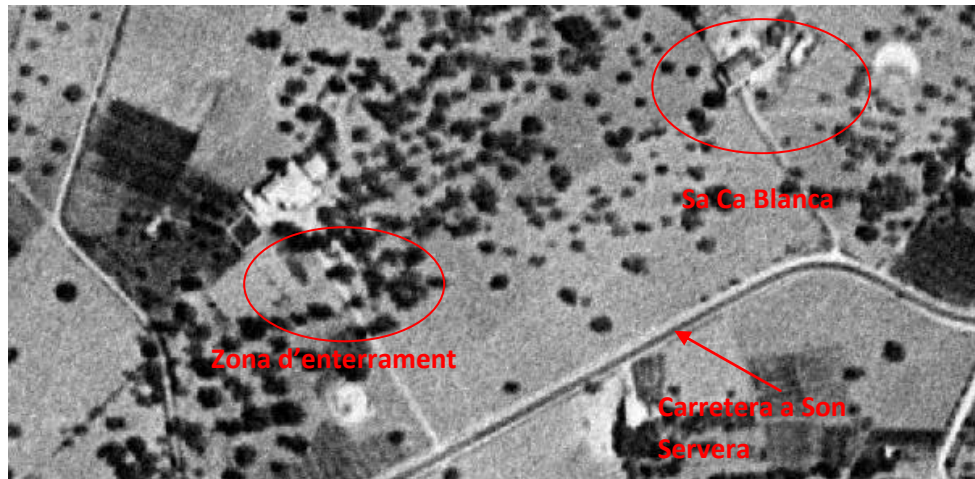
Mentre, la resta de la família cercava fer papers per poder anar amb ell, però els hi denegaven. El pare va fer una carta a les autoritats reclamant la filla i també li denegaren. Així les coses, Maria Vaquer i la seva filla Magdalena decidiren sortir de l'illa també amb un llaüt que els va costar tots els estalvis que tenien.

Aconseguiren reunir-se amb Serafí i, poc temps després entre els anys 1952 o 1953³¹, reberen una carta important del seu germà en la qual els indicava que el tractorer de Can March li havia explicat que, mentre estava llaurant a una finca situada al costat de Sa Ca Blanca (el terreny era den Poca palla, gent de doblers) hi va trobar uns ossos i que, tot d'una, els varelacionar amb l'única persona de la qual no en sabien res, Francesc Vaquer. Així, el nét de Francesc Vaquer, fill de Serafí Maria, va anar a les autoritats a dir que volia traslladar els ossos del padrí al cementiri. Les autoritats li contestaren que eren ossos d'animal, no humans. Però, aquell tractorer sempre va defensar que havia vist els ossos d'un home. El germà ja no va poder anar a la fossa.

³⁰ Testimonis de Magdalena Nebot Vaquer, Isabel Maria Ferrer Garau i d'una neboda del sergent Bartomeu Alzina Melis.

³¹ Testimoni de Magdalena Nebot Vaquer, que no pot recordar amb exactitud la data concreta de recepció de la carta.

Anys després, ja retornada a Mallorca, Magdalena Nebot va recuperar la conversa amb el tractorer que recordava perfectament el que havia vist i on, i així li ho va explicar. El cos estava just davant les cases de fora vila on l'havia dut quan el va treure de l'Ajuntament i on va morir.

Imatge aèria de 1956.

La família ja no sap què va passar amb els ossos, ni si encara hi són. Quan el tractorer els va descobrir, es va aturar i els va deixar a la vista.

Les imatges següents mostren l'indret on podrien estar les despulles de Francesc Vaquer Veny.

Llorenç Capellà, al *Diccionari vermell*, tot i que amb alguna diferència significativa pel que fa als anys de la troballa dels ossos, situa també en el mateix indret la possible fossa de Francesc Vaquer, indicant que *“l’any setanta, un foraviler que llaurava trobà els seus ossos i algú va marcar una creu, a la pedra del portell de S’Oliverar”*.³² Així com hem indicat a la primera imatge d’aquest informe, les cases on possiblement va morir aquest home estaven situades entre “Sa Ca Blanca” i “S’Olivar den Biel Martí”.

Els alumnes de l’IES Capdepera, l’any 1997, entrevistaren l’altre nét de Francesc, Joan Nebot, que els explicà que:

Quan els falangistes se n’adonaren, el tiraren del cotxe a la cuneta de la carretera. A la mateixa finca l’enterraren. Al cap d’una vintena d’anys, on havien enterrat al seu padrí, hi dugueren un tractor i trobaren els óssos d’un cadàver (finca de l’Olivar). El tractorer no volgué continuar. Passava per la carretera el manescal, a qui li ho contà. El manescal li digué que eren els óssos d’una persona i que feia una vintena d’anys que eren allà. El manescal avisà a un veí i, aquest, l’avisà a ell. Anà a parlar amb el jutge i el batle per poder dur els óssos al cementiri. Ell no volia denunciar res, ni justícia, només volia poder saber on era enterrat el seu padrí. Li digueren que s’arreglaria tot, però ningú

³² CAPELLÀ, Llorenç.- *Diccionari vermell*, pàg. 178.

*no va fer res, de manera que avui encara no saben on són les despulles del seu padrí.*³³

Els fets, per tant, coincideixen en el tres testimoniatges, si bé aquest darrer introdueix la figura d'una manescal que demostrava conèixer perfectament els fets perquè feia referència a la presència dels ossos en aquell indret des de feia una vintena d'anys. Cal tenir present que la datació de la troballa se situa entorn de l'any 1952 i que l'assassinat va tenir lloc a finals del 36.

Intervencions fetes entorn de la fossa:

Es tracta d'una fossa complexa situada en un terreny que ha experimentat canvis importants al llarg dels anys:

- Entorn del 1952 o del 1953, un tractorer que llaurava el terreny va passar per sobre dels ossos i els va desenterrar. Després de denunciar el fet a les autoritats, no se'n va saber res més.
- Si es compara, a més, la imatge aèria de 1956 amb l'actual, es pot comprovar que la zona on hi havia les restes humanes estava envoltada de nombrosos arbres, mentre que, a l'actualitat, han desaparegut tots.

³³ Entrevista dels alumnes Biel Perelló i Jaume Alzamora, de l'IES Capdepera, feta el 31 de juliol de 1997.
<http://www.iescapdepera.com/dsocials/memoria/doc/repressaliats/entrevistes/entrevista%20Joan%20Nebot%20Vaquer.pdf>

Dades de les persones desaparegudes que hi ha dins la fossa.

En aquesta fossa podria haver-hi les despulles d'una sola persona, tot i tenint en compte les consideracions abans exposades.

- Nom i llinatges.- Francesc Vaquer Veny.
- Data de naixement.- Artà, 13 de juliol de 1878.
- Data de la mort.- 4 de setembre de 1936.
- Familiars: Tan sols resten vius els seus nets Magdalena i Joan Nebot Vaquer.
- Professió.- Pagès.
- Lloc de residència.- So Na Moaina, Capdepera.
- Circumstàncies de la desaparició.- El sergent de la Guàrdia civil Bartomeu Alzina Melis, *Puig*, acompanyat d'un falangista de Capdepera, el va detenir un parell de dies abans del 4 de setembre de 1936.
- Circumstàncies de la mort.- Les pallisses i les tortures a què va estar sotmès durant un parell de dies.

Entitat que proporciona informació sobre la fossa.

Associació Memòria de Mallorca.

Fonts d'informació:

- Arxiu de l'Associació Memòria de Mallorca.
- Infraestructura de Dades Espacials de les Illes Balears (IDEIB).
- Testimoni de Magdalena Nebot Vaquer.
- CAPELLÀ, Llorenç.- *Diccionari Vermell*. Ed. Moll. Palma, 1989.
- MEMÒRIA CIVIL. Mallorca en guerra. Diari de Balears, 31 d'agost de 1986. Col·leccionable núm. 35. Reportatge de Damià Quetgles.
- OLIVER, Antoni.- Revista Presència, 27 d'abril al 3 de maig de 2007. Reportatge "Cercant les víctimes", pàg. 21.
- PERELLÓ, Biel i ALZAMORA, Jaume.- Entrevista Joan Nebot Vaquer.
<http://www.iescapdepera.com/dsocials/memoria/doc/repressaliats/entrevistes/entrevista%20Joan%20Nebot%20Vaquer.pdf>
- TELEVISIÓ DE MALLORCA. "memòria i oblit d'una guerra", capítol "Capdepera, brins de memòria".